

РОЛЬ ПІДПІЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «СІРІ ШЕРЕНГИ» У БОРОТЬБІ ІЗ НІМЕЦЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ

Волинець Юлія,
магістрантка I-го року навчання
історичного факультету
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
e-mail: volynetsula2@gmail.com

Науковий керівник: **Жолоб Михайло,**
кандидат історичних наук, доцент,
кафедра всесвітньої історії та археології
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Під час Другої світової війни у боротьбі з німецькою окупацією важливу роль відігравали різноманітні організації підпільного руху, серед таких була і організація «Сірі Шеренги», яка діяла в 1939–1945 рр. в період окупації Польщі.

Початок Другої світової війни поставив перед розвідкою нові завдання. Вже під час вересневої кампанії скаути почали служити на захисті країни. Покоління, виховане в Другій Речі Посполитій, змушене скласти іспит на патріотизм, склало це з відзнакою. У зовсім нових реаліях війни потрібні були нові форми діяльності. Вже 27 вересня 1939 р. Польська скаутська асоціація пішла в підпілля під назвою «Сірі Шеренги», її засновником став Флоріан Марціняк. Він обіймав цю посаду до моменту арешту свого арешту, тобто 6 травня 1943 р. Його наступником став Станіслав Броневський (Орша), командував до 3 жовтня 1944 р. Останнім командиром був Леон Маршалек, який 17 січня 1945 р. видав наказ про розпуск «Сірих Шеренг».

Щодо організаційної структури, то варто згадати, що окремі частини мали підпільні назви. Штаб діяв під кодовою назвою «пасіка», знамена – «вулики», війська – «рої», команди – «родини», а війська називалися «бджолами». У цій організації було три вікові групи: найстарша – це були насамперед штурмові групи, середня – бойові школи (від 16 до 18 років) і наймолодша – «завішаки» (від 12 до 15 років).

Члени «Сірих Шеренг» були пов'язані правилами, які містилися в довоєнному скаутському законі та присязі. У зв'язку з нестандартною ситуацією, в якій доводилося діяти молодим людям, до присязи було додано такі слова: «Клянусь тобою служити в сірих рядах, зберігати організаційну таємницю, підкорятися офіційним наказам і не ухилятися

від жертви життя». У цій ситуації керівництво підпільників вирішило, що основною і головною метою буде бойове виховання [8, с. 95].

До основних завдань формування входила переважно дрібна диверсія, тобто діяльність, спрямована на підняття та зміцнення духу поляків, така діяльність включала в себе: зняття нацистських прапорів, малювання на стінах, що висміюють німців, кіноакції, спрямовані на те, щоб відбити бажання у поляків відвідувати кінотеатри, де німці демонстрували пропагандистські фільми, розбиваючи вікна у фотоательє, штампували газети польськими гаслами тощо.

Битися зі зброєю в руках дозволялося лише найстаршим членам «Сірих Шеренг». У 1943 р. зі складу десантно-штурмових груп було виділено батальйон «Зоська», названий на честь Тадеуша Завадського – командира Варшавських десантно-штурмових груп. До складу батальйону входив спецпідрозділ «Агат», який з часом трансформувався в батальйон «Парасоль». Першою бойовою акцією був підрив залізничних колій біля Красніка у новорічну ніч 1942–1943 рр. Батальйон «Зоська» проводили диверсійні дії, рятували полонених, здійснювали напади на вищих офіцерів СС і поліції [5, с. 16].

Найвідоміші акції розвідників «Сірих Шеренг» під час окупації включали: порятунок в'язнів із транспорту до Освенціма (акція біля Целестинова; успішне вбивство варшавської поліції та командира СС Франца Кучери (акція «Кучера») та ліквідація прикордонників (акція «Стрічка»). «Сірі Шеренги» також активно співпрацювали з польським урядом в екзилі та штабом Армії Крайової. Як організація вони ніколи не втрачали свого суверенітету.

Інші підрозділи «Сірих Шеренг» воювали в партизанських загонах і проводили диверсії на залізниці. Підрозділи готувалися до «прориву» навчанням у кадетських школах та підготовкою на нижчих командних курсах (моторних та інженерних). Також учасники організації готувалися до періоду післявоєнної відбудови, закінчуючи школу, таємно навчаючись у вищих навчальних закладах і займаючись самоосвітою. У період «прориву» багато частин брали участь у боях частин Армії Крайової, у тому числі в марші на допомогу Варшаві. Під час Варшавського повстання батальйони «Зоська» та «Парасоль» билися у Волі, Старому місті та Чернякові, зазнавши втрат до 80 %. Роту «Руди» батальйону «Зоська» Головнокомандувач Армії Крайової назвав найкращою ротою Армії Крайової.

Під час Варшавського повстання наймолодші бійці організували скаутську польову пошту. У лихоліття війни багато сімей втратили зв'язок між собою. Виявилось, що необхідно організувати цивільну пошту для мешканців столиці. На вулицях міста висіло 40 поштових скриньок, а неповнолітні листоноші, часто ризикуючи життям, намагалися доставити

пошту адресатам. Для жителів столиці така праця була безцінною, адже це було єдине джерело інформації про долю їхніх близьких.

З 1940 р. при штабі «Сірих Шеренг» існувала жіноча виконавча група зв'язкових і розповсюджувачів, підпорядкована Мирославу Цеплаку. Це була група приблизно з 50 скаутів, створена із старшого скаутського гуртка 54-ї варшавської скаутської команди, а потім із 54-ї жіночої скаутської групи. Керівником групи протягом всієї окупації була Романа Лукашевська «Єва». Основним завданням цієї групи було поширення підпільної преси [3, с. 602].

17 січня 1945 р. «Сірі Шеренги» були розпущені. Того дня до столиці увійшли червоноармійці. Тодішній голова організації видав наказ про те, що скрізь, де увійде совет, організація буде розпущена. Бійцям було дуже важко розлучатися після стільки років важкої спільної служби. Було відомо, що за мить одні потраплять у полон, а інші намагатимуться втекти разом із мирним населенням. Кожен своїм невідомим шляхом. Замість прощання всі стояли і виголошували скаутську присягу.

Всього було заарештовано 32 члени «Зоська». Багато членів батальйону були піддані жорстоким допитам. Бувало, що вони ділили камеру з німецькими катами. Їх звинуватили в змовницькій діяльності, спрямованій на повалення комуністичної системи в Польщі. Було винесено багато смертних вироків або тривалих термінів ув'язнення.

Висновки. Отже, під час Другої світової війни «Сірі Шеренги» відіграли величезну роль у підтриманні опору та надії за незалежну Польщу та формуванні патріотичних настроїв. Сторінка історії, написана тоді героїчними скаутами, досі є джерелом гордості для наступних поколінь молодих поляків. Забезпечення інформаційної підтримки, виконання диверсійних акцій та організації підпільного руху не лише принесли відчутні переваги під час війни, але й стали джерелом натхнення для нових поколінь, дуже чітко та розбірливо показуючи їм шлях, яким вони повинні йти до свободи та незалежності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вандич П. Ціна свободи: Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. К.: Генеза, 1996. 416 с.
2. Дильонгова Г. Історія Польщі 1795–1990 рр. К.: Вид. дім, 2007. 678 с.
3. Зашкільняк Л. О. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів: [б. в.], 2002. 752 с.
4. Зінченко Т. Порівняльна характеристика руху Опору в різних країнах. *Історія України*. 1999. № 17. С. 11–27.
5. Козакова О. Особливості генези польського руху Опору в умовах нацистського окупаційного режиму. *Історія в школі*. 2002. № 7. С. 14–19.
6. Яровий В. І. Новітня історія центральноєвропейських та балканських країн. К.: Генеза, 2005. 816 с.
7. Eckert M. Historia Polski 1914–1939 rr. Warszawa, 1990. 457 s.
8. Friszke A. Polska. Losy państwa i narodu 1939–1945 rr. Wydawnictwo Iskry. 2003. S. 91–109.
9. Groniowski K. Historia Polski 1914–1975 rr. Warszawa, 1977. 567 s.